

4. Шевченко Ю. Інтегративна технологія як засіб формування основ національної свідомості молодших школярів / Ю. Шевченко, Ю. Шляніна // Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 16. – С. 300–306.

5. Эриксон Э. Детство и общество. Изд. 2-е, перераб. и доп. / Пер. с англ. / Э. Эриксон – СПб.: Ленато, АСТ, Фонд «Университетская книга», 1996. – 592 с.

6. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / пер. с англ. ; общ. ред. и предисл. А. В. Толстых. / Э. Эриксон. – М.: Прогресс. – 199 с.

7. Ярушак М.І. Етнопедагогічні засади родинного виховання дитини / М.І. Ярушак // Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Серія : Педагогічні та історичні науки. – 2012. – Вип. 108. – С. 241–250.

Халікова І.І.

студентка,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ПРОГРАМ ВИХОВАННЯ І СОЦІАЛІЗАЦІЇ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ СТАНДАРТІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Сучасна державна політика в галузі освіти приділяє особливу увагу вихованню підростаючого покоління, залученню школярів до загальнокультурних і національних цінностей. У Законі України «Про освіту» поняття «освіта» визначається як «єдиний цілеспрямований процес виховання і навчання, що є суспільно значущим благом і здійснюється в інтересах людини, родини, суспільства і держави» [1]. Її результат – освіченість – сучасною педагогікою розуміється «не як освіченість, володіння певними знаннями і вміннями, а як особистісна якість, що характеризується вмінням людини використовувати знання для загального блага» [1]. Як випливає з визначень, виховання не тільки є повноправною частиною освіти, а й її аксіологічною основою, що інтегрує отримані різнобічні знання в світогляд особистості, її життєву позицію.

На підвищення ролі виховання в педагогічному процесі освітніх організацій вказують і нові стандарти освіти. У концепції Нової української школи (НУШ) виховання позиціонується як одне з

пріоритетних завдань початкової школи. Цільові домінанти виховання зафіксовані в «портреті випускника початкової школи», викладені у вимогах до особистісних результатами освоєння освітніх програм. Наявність виховних блоків в освітніх програмах кожного рівня також є обов'язковою вимогою сучасних українських освітніх стандартів загалом [2, с. 216]. Тим самим підкреслюється важливість виховання для сучасного суспільства і акцентується увага на якості його організації. Для ефективного вирішення зазначених в освітніх стандартах завдань виховання школярів необхідний системний підхід, який повинен забезпечуватися якісно розробленою виховною програмою. Під виховною програмою ми розуміємо особливий документ, що відображає сутність моделі виховної системи (ВС), послідовність дій по її реалізації і умови функціонування [3, с. 16]. З цього випливає, що виховна програма містить опис ВС як системного об'єкта і розкриває особливості його функціонування. Разом з тим аналіз практики розробки виховних програм показує, що при їх створенні виникає ряд проблем, які вимагають пошуку рішення в області технології проектування. Розглянемо типові проблеми більш детально. Проблема наступності виховання в освітньому процесі сучасної школи. Введення виховного блоку як обов'язкового елемента в структуру освітньої програми акцентує увагу на організацію виховного процесу з урахуванням вікових особливостей школярів, що, безумовно, повинно позитивно відбитися на його якості. Це також створює умови для органічного поєднання виховання і навчання в єдиний освітній процес. Проте ця умова задається стандартом в рамках одного рівня освіти.

Оскільки кожному з трьох рівнів шкільної освіти повинна відповідати своя виховна програма, яка описувала виховну систему, слід визнати наявність в одній школі трьох виховних систем. Виникає парадокс: існуюча в практиці школи єдина виховна система документально представлена трьома ВС. Ці суперечності не виявляються і не турбують розробників, якщо виховні блоки освітніх програм написані формально (для перевіряючих), а виховний процес організовується незалежно від них. У цьому випадку відсутність не тільки наступності програм, але і їх самих не впливає на якість виховної практики. Однак при розробці програм для реального використання це невідповідність вимагає

дозволу. Виникає необхідність цілеспрямованого опрацювання наступності виховних блоків початкової, основної та середньої освіти при створенні програм конкретної освітньої організації [4].

Оскільки стандарти констатують принцип спадкоємності початкової, основної та середньої загальної освіти, то очевидно, що і освітні програми цих трьох ступенів, що реалізуються в умовах конкретної школи, повинні бути органічно пов'язані між собою. Однак якщо в рамках навчальних програм така природна спадкоємність між рівнями (ступенями) освіти в школі присутній, то у виховних блоках вона обумовлена тільки формулюваннями вимог стандартів до особистісних результатами освоєння школярами освітніх програм. Разом з тим, зазначені в стандартах цільові орієнтири вельми узагальнено визначають зв'язок виховних завдань трьох рівнів загальної освіти, що необхідно, але недостатньо для глибокого узгодження програм. На наш погляд, забезпечити спадкоємність повинна єдина виховна програма освітньої організації, яка визначає функціонування єдиної цілісної виховної системи школи. Проблема цілісності виховної системи освітньої організації. Розробка будь-якої виховної програми не тільки не виключає, а й передбачає поетапність її реалізації. Це повинно враховуватися при проектуванні єдиної виховної програми школи. При такому підході виховні блоки освітньої програми початкового рівня представлятимуть органічно пов'язані етапи цілісного виховного процесу і тим самим забезпечувати його природну послідовність і спадкоємність. Розробникам важливо здійснити узгодження всіх його елементів (цільових, змістових, організаційних і результативних) на рівнях початкової освіти [3, с. 22].

При цьому зазначені етапи повинні бути логічно завершеними, мати свої етапні завдання, зміст, форми роботи, результати, що відображають вимоги стандартів відповідних рівнів. Це дозволить внести їх в якості виховних блоків в освітні програми відповідних рівнів. Стандарти шкільної освіти у вимогах до структури виховних програм наказують розробку критеріїв і показників ефективності діяльності освітньої установи по вихованню та соціалізації учнів. Аналіз особливостей проектування з позиції цілісності і наступності виховних блоків ступенів загальної освіти висвітлив проблему розробки критеріїв і показників, за

якими можна оцінити ступінь вихованості і соціалізованості школярів. Причому дані критерії виховних блоків (етапів) також повинні бути узгоджені, оскільки якості суб'єкта при виході з однієї системи (по завершенні рівня освіти) є його характеристикою на вході в іншу – на наступному ступені.

Логічно також припустити, що в залежності від цих показників учнів, які переходять на новий рівень освіти, повинні вноситися корективи у виховну програму наступного рівня освіти. Як правило, врахування особливостей здійснюється лише практично, при організації виховного процесу, а програма залишається незмінною і набуває властивість формальності. У разі використання єдиної виховної програми оцінка по розробленими критеріями і показниками стає поетапною і набуває функцію моніторингового дослідження. При проектуванні єдиної виховної програми для школи багато розробників відчувають труднощі, викликані необхідністю узгодити формулювання стандартів з особливостями виховної системи конкретної школи. Невміння дозволити ця суперечність призводить до виникнення наступної проблеми [1].

Аналіз програм показує, що поставлені в них завдання часто автоматично повторюють формулювання, які вказані в цільових орієнтирах відповідних розділів стандартів. Варіативність і врахування особливостей проявляються у виборі форм виховної роботи, засобів і методів її реалізації. Однак при плануванні виховного процесу в більшості загальноосвітніх організацій за основу береться так зване «традиційне коло справ», пов'язане зі шкільним календарем: від першого дзвінка – до випускного балу [2, с. 218].

Спонтанно-творчий підхід до вибору форм і змісту справ, заходів часто призводить до того, що в результаті виховний блок представлений набором, можливо, і дуже яскравих, але не підсилених логікою виховного процесу справ. Поєднання «списаних» зі стандарту формулювань завдань і збудованих тільки в логіці шкільного календаря справ, заходів призводить до еkleктичності програми як документа і спонтанності функціонування виховної системи. Для забезпечення цілісності виховної системи, логіки розвитку виховного процесу необхідна концептуальна основа.

Під концепцією розуміють систему поглядів, а також єдиний визначальний задум, провідну ідею [3]. Концепція називається авторами ядром системи, що визначає її образ. Отже, наявність концептуальної ідеї є важливим елементом виховної програми як документа, що описує ВС. При проектуванні програми важливо відповісти на питання: за допомогою яких механізмів будуть реалізовані цілі і завдання.

Таким чином, розробка програм виховання і соціалізації учнів повинна здійснюватися відповідно до вимог стандартів, а також з урахуванням особливостей їх проектування, а саме: забезпечувати їх цілісність, наступність, концептуальність, ціннісно-сміслову єдність, використання психолого-педагогічних механізмів, розкриття унікального потенціалу ВС, можливості створення ціннісно насиченого виховного простору. Все це сприятиме підвищенню ефективності виховання і соціалізації особистості в умовах реалізації НУШ.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про загальну середню освіту». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 28, ст. 230 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14 (дата звернення: 11.10.2019).
2. Литвиненко С.Я. Дитина і середовище: проблеми взаємодії / С.Я. Литвиненко, В.М. Ямницький // Оновлення змісту та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. праць. – Рівне: РДГУ, 2002. – Вип. 22. – С. 216–219.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н.М. Бібік. – Київ : Літера ЛТД, 2018. – 160 с.
4. Обласний науково-методичний проект (2015-2020 рр.) «Освітні стратегії соціалізації особистості громадянського суспільства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://docs.google.com/presentation/d/1uVn25vi0kX_6pbPsgAaIOPh5dq8qz6W_xhG39H0fdMdk/edit#slide=id.p4 (дата звернення: 11.10.2019).